

Zavatskyi Yurii – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Human Health and Physical Education, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University.

УДК 159.92

DOI: <https://DOI.ORG/10.33216/2219-2654-2019-50-3-1-123-134>

Кованда О.В.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ КОРЕКЦІЇ СУЇЦИДОНЕБЕЗПЕЧНИХ СТАНІВ ОСОБИСТОСТІ ЗРІЛОГО ВІКУ

ORCID: 0000-0003-1166-9589

В статті показано, що трансформаційні зміни, які відбуваються в різних сферах суспільного життя, екологічне та економічне неблагополуччя, соціальна нестабільність посилюють вимоги до особистості зрілого віку, її успішної соціальної адаптації та підвищують ризик виникнення суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку. Індивідуально-психологічні особливості особистості зрілого віку при таких станах визначаються динамічною взаємодією психологічних чинників двох видів. Загальні психологічні чинники пов'язані із індивідуальними психологічними ресурсами резистентності стресу; ступінь виявлення цих чинників визначає схильність до психосоматичного способу реагування на психотравмуючі ситуації. Дія специфічних психологічних чинників обмежується індивідуально-психологічними особливостями при окремих суїцидонебезпечних станах. Складність феноменів, що вивчаються, показала неадекватність редуційних, спрощених причинно-наслідкових пояснювальних моделей суїцидонебезпечних станів. Дослідження соціально-психологічних чинників і механізмів виникнення суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку доцільно проводити з використанням системних концептуальних побудов, у яких враховуються багатомірність та багаторівневість явищ, що розглядаються. Соціально-психологічна програма корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку побудована на принципах системності, диференційованого прогнозування, динамічності та перспективності й складалася з діагностичного, формувально-відновлювального, контрольного блоків із застосуванням когнітивно-біхевіорального підходу та механізмів інтеріоризації, рефлексії, опосередкування. При цьому завдання інтегративної психотерапії та профілактики суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку вирішувалися на особистісному рівні (розвиток навичок емоційної саморегуляції через поетапне формування рефлексивної здатності; трансформація дисфункціональних

особистісних установок і переконань – ворожої картини світу, нереалістичних перфекціоністських стандартів, заборони на вираження почуттів, розвиток навичок психогігієни емоційного життя); на сімейному рівні (опрацювання (осмислення і відреагування) травматичного життєвого досвіду і подій сімейної історії); на інтерперсональному рівні (тренінг дефіцитарних соціальних навичок, розвиток здатності до близьких довірчих відносин, розширення інтерперсональних зв'язків).

Ключові слова: *особистість, зрілий вік, суїцидонебезпечні стани, соціально-психологічна корекція.*

Постановка проблеми. Суїцидонебезпечні стани особистості зрілого віку є серйозною проблемою сучасності. Для її вирішення розроблено і впроваджено ряд психокорекційних заходів. Однак до теперішнього часу актуальність цієї проблеми не зменшується. У зв'язку з цим була зроблена спроба розробити соціально-психологічну програму корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку, яка б зробила ефективний вплив та такі стани особистості, так і сприяла б їх психопрофілактиці. Обираючи таку мету, ми спиралися на ідею К. Роджерса про те, що основна мета системи психологічної допомоги полягає в тому, щоб людина була спроможною знову стати цілком дієздатною особою. Тому проблема корекції таких станів полягає у допомозі особам зрілого віку в їх особистісному зростанні, особистісному розвитку, завдяки чому вони самі ставали б спроможними вирішувати свої проблеми. Важливим є прагнення у допомозі віднайдення сенсу свого власного життя, усвідомлення особистісної свободи й відповідальності, розкриття своїх потенціалів в повноцінному спілкуванні, визначенні себе як самоцінність у життєвому світі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Принципи психологічної допомоги особам зрілого віку з суїцидонебезпечними станами структуровані та обґрунтовані соціально-психологічним анамнезом та охоплюють різні рівні психокорекційної роботи – макросоціальний, сімейний, особистісний, інтерперсональний. В умовах великої кількості і різномаяття самих підходів у вітчизняній та зарубіжній психологічній літературі, в якості визначальної методологічної позиції в системі психокорекційної роботи ми обрали інтегративний принцип з базуванням на когнітивно-біхевіоральному та психодинамічному підходах (А. Бек).

Мета статті – розкрити принципи побудови соціально-психологічної програми корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з висунутої мети вирішувалися такі завдання: визначення кола проблем осіб зрілого віку з

суїцидонебезпечними станами, їх конкретизація та вербалізація; визначення основних показників особистісних особливостей осіб зрілого віку з суїцидонебезпечними станами, їх соціометричного статусу, а також внутрішньої готовності до вирішення власних проблем; формування стійкої мотивації до участі в програмі корекції; співвіднесення власних бажань із можливостями та елементами обов'язку; розвиток аналітичних здібностей, що дозволяють виділити з арсеналу існуючих можливостей вирішення наявних проблем найбільш оптимальні; усвідомлення власних стереотипів і установок, які обмежують можливість вийти за звичні рамки поведінки, відмова від неконструктивних способів вирішення проблем; створення емоційно-сприятливого клімату та оптимальних умов для ефективного вирішення проблеми; визначення складових ефективної реалізації соціально-психологічних впливів.

Принципами побудови соціально-психологічної програми корекції суїцидонебезпечних станів осіб зрілого віку були як загальні методологічні принципи, так і спеціально розроблені: принцип диференційованого прогнозування, принцип перспективності, принцип системності, принцип динамічності.

Серед загальних методологічних принципів впроваджувалися:

- принцип діяльнісного підходу. Така побудова програми ґрунтувалася на положенні теорії діяльності, відповідно до якої позитивний вплив на процеси розвитку та формування складних психологічних новоутворень у поведінці та міжособистісних відносинах означає вплив на діяльність, яка формує відповідні новоутворення та відповідні відносини.

- принцип єдності корекції та діагностики.

- принцип пріоритетності корекції каузального типу, який означає, що пріоритетною метою проведення корекційних заходів було усунення причин труднощів і відхилень у особистісному зростанні осіб зрілого віку.

- принцип урахування вікових та особистісних особливостей осіб зрілого віку, який дозволяв визначити шляхи оптимізації розвитку кожної особистості, стверджуючи право на вибір свого самостійного шляху.

- принцип комплексності методів психологічного впливу, який вказує на необхідність використання всього різноманіття психотехнологій з арсеналу практичної психології. Критично осмислені та взяті на озброєння, ці методи являють собою потужний інструмент, що дозволяє надати ефективну психологічну допомогу особистості зрілого віку з суїцидонебезпечними станами.

- добровільна участь у психокорекційній програмі і конфіденціальність відомостей про її учасників.

- принцип ускладнення, який дозволяв підтримувати інтерес у психокорекційній роботі та надавав можливість досліджуваним відчувати радість подолання.

- принцип урахування обсягу та ступеня розмаїтості матеріалу та його емоційної складності, який припускав обов'язкове завершення занять на позитивному емоційному тлі.

Об'єктом соціально-психологічної програми корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку були не тільки досліджувані, але й цілісна система соціальних відносин, суб'єктами якої вони є.

Для кожної групи досліджуваних розроблялася своя соціально-психологічна програма корекції суїцидонебезпечних станів, змістовні і формальні аспекти якої залежали від особистісних особливостей досліджуваних, їх соціометричного статусу, емоційної насиченості та міцності соціальних зв'язків.

Психокорекційна програма корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку включала обов'язкові змістовні блоки: діагностичний, формуально-відновлюваний та контрольний.

Діагностичний блок передбачав отримання інформації про особистісні особливості досліджуваних, їх соціометричний статус, аналіз даних щодо особливостей сімейної взаємодії, а також активну установку на психокорекцію, формування мотивів самопізнання та самовдосконалення, підвищення впевненості у собі та в успіху корекції.

Формуально-відновлюваний блок був спрямований на створення нового емоційно насиченого досвіду відносин в таких площинах функціонування особистості: індивідуально-психологічній, із завданням відновити рівновагу особистості через вирішення внутрішніх конфліктів; міжособистісної, із завданням зняти прояви соціальної дезадаптації, як наслідки і виявлення особистісних проблем досліджуваних з суїцидонебезпечними станами, сформувані і закріпити навички ефективного самоствердження; мікросоціальної, із завданнями оптимізації стосунків в соціальному середовищі, сприяння задоволенню основних соціальних потреб.

Практична спрямованість програми забезпечується форматом проведення занять у вигляді семінару-тренінгу, міні-лекцій, технології відео зворотного зв'язку.

Тривалість психокорекційної роботи становила один рік з періодичністю занять два рази на тиждень.

Контрольний блок програми передбачав оцінку ефективності впроваджених заходів. Крім того, оцінкою ефективності було перенесення здобутих навичок на реальні соціальні зв'язки досліджуваних.

Однією з найважливіших вимог до методичного забезпечення корекції суїцидонебезпечних станів особистості ми вважали комплексність і багаторівневість психотехнологій. Відповідно до цієї вимоги, психотехнології працювали на таких рівнях психіки: фізичному і психофізичному (зняття соматичних чинників стресів і стресогенних ситуацій); психологічному (розв'язання внутрішньоособистісних проблем, особистісна трансформація, досягнення цілей інтеграції особистості); соціально-психологічному (розв'язання проблем комунікації і соціальної інтеграції, активність в суспільних зв'язках і відносинах); вирішення проблем самоактуалізації особистості (розширення особистісної свободи вибору, відкриття внутрішніх енергетичних і інтелектуальних ресурсів, знаходження глибинної мотивації особистості і одержання права повністю проявляти свою індивідуальність).

В найповнішій мірі цим вимогам відповідають консультативна робота, методи психокорекції, як індивідуальної, так і групової, психотерапевтичні методи.

Консультативна робота була спрямована на те, щоб за допомогою спеціально організованого процесу спілкування актуалізувати у досліджуваних резервні сили їх психіки та здібності, які можуть забезпечити успішний пошук шляху виходу з важкої життєвої ситуації. При цьому типі надання допомоги увага зосереджувалася на особистісних особливостях досліджуваного, його соціометричному статусі.

Психологічна корекція як спрямований психологічний вплив на ті чи інші психологічні структури застосовувалася нами з метою забезпечення повноцінного функціонування особистості. При визначенні цілей психологічної корекції ми виходили з її спрямованості на корекцію неадекватних форм реагування і стереотипів поведінки, тобто міжособистісної взаємодії. Разом з тим, враховувалося і те, що неадекватні реакції та форми поведінки є проявами наслідків більш глибоких змін в особистості, зумовлених зовнішніми обставинами і всією логікою індивідуального розвитку, внутрішніми переживаннями ситуації. Саме цьому психологічна корекція була спрямована не тільки на особистість в цілому, тобто на ті її характеристики, що є системотворчими і відповідають за формування дезадаптивної поведінки і реагування, але й на компенсування наявних порушень у розвитку особистості, поліпшення функціонування психічних процесів, допомогу у вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів.

Психокорекційна робота включала такі основні види, як індивідуальна та групова корекція, психотренінг.

У ході психологічної корекції відбувався комплексний психологічний вплив на ціннісні орієнтації, мотиви та структуру поведінки досліджуваних, а саме корекції підлягали такі особистісні якості як фрустраційна напруженість, емоційна нестійкість, підвищена агресивність, занижена самооцінка. Важливим завданням було навчання та тренінг досліджуваних, засвоєння ними соціально схвалюваних навичок поведінки, спілкування.

Отже, ми розглядали психологічну корекцію як певним чином організований психологічний вплив, що є спрямованим на перебудову, реконструкцію тих несприятливих психологічних утворень, які сприяють суїцидонебезпечним станам особистості. Впливаючи на мотиваційні, емоційні процеси, на деформовані структури самовідомості особистості, формуючи позитивне ціннісне ставлення досліджуваного до себе і до оточуючого світу, психологічна корекція сприяє розвитку позитивно спрямованої активності особистості, особистісного зростання. Зокрема у корекційному процесі використовувалися ігрові технології та корекційні методики, цілеспрямовані на відповідні соціально-психологічні чинники, індивідуальна та групова корекція; вправи на вміння будувати відносини; використовувались тренінги для опрацювання окремих рис характеру, емоційної гнучкості.

Аналіз даних констатувального етапу дослідження виявив дефіцит соціальних знань, вмінь та навичок спілкування і побудови взаємовідносин у суспільстві. З урахуванням цієї ситуації виявилась потреба у розробці цілісної програми психокорекції суїцидонебезпечних станів осіб зрілого віку. Основне завдання програми полягає у формуванні рефлексивної регуляції та новій організації мислення за рахунок наповнення їх новими теоретичними знаннями та трансформуванні цих знань на практичний (поведінковий) рівень. Тому програма психокорекційної роботи складала два рівня: когнітивний – формування навичок психоемоційної саморегуляції; динамічний – робота з сімейним анамнезом в емоційній сфері осіб зрілого віку та з навичками інтерперсональних актів.

Психокорекція та профілактика суїцидонебезпечних станів має гносеологічні спектри: макросоціальний; особистісний; сімейний; інтерперсональний. Це дозволяє працювати в культурній сфері з патогенними культурними цінностями (культ стриманності, успіху, досконалості) згідно з А. Холмогоровою та С. Воліковою (макросоціальний рівень); розвиток навичок психоемоційної саморегуляції через поетапне формування рефлексивних здатностей; трансформація дисфункціональних особистісних установок та переконань, залучених нереалістичних перфекціоністських стандартів (за схемою А. Холмогорової та Н. Гаранян) та вихованих в Я-концепції образів (імаготерапія А. Манегетті), заборони на вираження своїх почуттів;

психологічна проробка психотравм, починаючи з дитинства (формування навичок їх осмислення та адекватного відреагування), переосмислення сімейної історії та робота з її дисфункціями (за А. Холмогоровою, С. Воліковою, Н. Гаранян) (сімейний рівень); тренінги на засвоєння вмій і здатності будувати довірчі відносини, розширювати зв'язки з оточенням (інтерперсональний рівень).

Програма також включала переосмислення травматичного досвіду, соціально-комунікаційні тренінги; сімейно-реабілітаційну роботу, яка проводилася, зокрема, у науково-методичному центрі медико-соціальних та психотехнологій при кафедрі практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Зауважимо, що проблема оптимізації як вибору найкращого (оптимального) варіанта з можливих є необхідною в структурі якісної діяльності будь-якого напрямку і, перш за все, в соціально-психологічній діяльності. Зрозуміло, що категорії доцільність, цілеспрямованість, мета прямо і безпосередньо належать до специфічної сфери соціально обумовленої діяльності, одним з істотних елементів якої є підпорядкованість дії кінцевому результату.

Проте наявність мети і ступінь наближення до її досягнення є не єдиним критерієм оптимальності. Поняття оптимальності, застосовне для складних соціальних динамічних систем, окрім цілепокладання, передбачає як множинність процесів (станів системи), що реально відбуваються, так і множинність засобів досягнення мети, і дозволяє не тільки виділити, але і вибрати з цієї актуальної множини в тому або іншому відношенні переважні. Ця перевага (у виборі оптимальних параметрів і засобів приведення до них) визначається цілями функціонування системи, а набір значень вибраних параметрів характеризує його ефективність. Отже, ефективність виступає як кількісний вираз (міра) якості функціонування системи, ступеня досягнення цілей, що стоять перед нею, ступеня наближення стану системи до оптимального.

Зрозуміло, що завдання оптимізації системи соціально-психологічної корекції повинні передбачати не тільки створення ефективних науково обґрунтованих психотехнологій практичної роботи, але і відповідне вдосконалення заходів організаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення цієї процедури.

Розгляд проблеми оптимізації як системи взаємопов'язаних заходів, що володіє рядом загальносистемних ознак і характеристик, потребує розглянути останні з погляду можливостей і підходів до їх оптимізації.

До істотних характеристик даної системи соціально-психологічної корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку можна віднести такі: по-перше, по своїй природі вона є специфічним видом соціальних систем. Це означає, що вона виступає як підсистема більш широкої і більш загальної системи соціально-психологічної і медичної допомоги, що основними елементами, суб'єктами і об'єктами управління даною системою виступають особи з властивими їм соціально-економічними, ідеологічними і психологічними рисами, носіями яких вони є. Звідси величезна роль суб'єктивного чинника; по-друге, це, безумовно, динамічна система. Її динамізм визначається постійними змінами умов і чинників, що дезадаптують, умов знаходження в стаціонарі і функціонуванням відповідних служб, Телефонув довіри, вдосконаленням організаційної структури і системи соціальної роботи в цілому. Високий динамізм системи повинен неодмінно враховуватися при вирішенні завдань оптимізації; по-третє, систему можна кваліфікувати як складну, що передбачає існування супідрядних рівнів і підсистем (які можуть розглядатися як виділені раніше елементи науково-методичного, організаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення психодіагностичних і психокорекційних процедур). При цьому для кожної підсистеми існують свої локальні цілі функціонування, які можна формалізувати у вигляді певного критерію оптимальності. Локальні критерії оптимальності можуть мати слабкий зв'язок з глобальними, проте, кожна підсистема, працюючи оптимально за своїм критерієм, повинна сприяти тому, щоб і вся система соціальної реадптації в цілому працювала оптимально за глобальним критерієм.

Умовами оптимізації програми соціально-психологічної корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку на практиці виступають:

- соціальні та соціально-економічні передумови, які визначають необхідність, можливість, основні напрями і засоби оптимізації. Відповідно метою оптимізації є підвищення якості умов роботи, зниження часу на діагностику і підвищення якості психокорекційної роботи шляхом розробки і впровадження високонадійних методів діагностико-корекційної діяльності з особами з суїцидонебезпечними станами. Критерієм же оптимізації є показники змін станів особистості зрілого віку в процесі впровадження діагностико-корекційної діяльності на практиці.

- змістовні передумови оптимізації, що відображають наявність змістовних теорій, які на якісному рівні розкривають закономірності формування, розвитку суїцидонебезпечних станів в цілому, а також системи знань про закономірності і принципи психодіагностики взагалі і особливості діагностики, зокрема.

- інформаційні передумови оптимізації, тобто наявність конкретної інформації про стан системи і реальні ситуації, по відношенню до яких необхідно вибирати оптимальне рішення. Причому ця інформація, як показало проведене дослідження, на різних етапах дослідження може відповідати різним рівням: рівню невизначеності, вірогідності, детермінованому. Перший етап дослідження (етап теоретичного аналізу існуючих моделей і розробки оптимальної відносно завдань діагностики і корекції суїцидонебезпечних станів) характеризується рівнем невизначеності і припускає використання емпіричних методів дослідження з метою розробки моделей, підкріплених відповідним психодіагностичним інструментарієм, зорієнтованим на досягнення поставлених цілей. Етап дослідження показників особистісних особливостей за допомогою заздалегідь відібраного психодіагностичного інструментарію, також як і етап формування зовнішнього критерію зниження проявів суїцидонебезпечних станів, відповідав детермінованому рівню, адже критерії оптимальності в даному випадку виражаються однозначними величинами, а завдання оптимізації зводилося до математичної задачі відшукування екстремуму відповідного функціонала. Етап розробки комплексної діагностики і корекції і прогнозування успішності їх соціальної адаптації відповідає рівню ймовірності.

Запропоновані принципи побудови програми соціально-психологічної корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку в сукупності із загальними методологічними принципами є змістовною основою оптимізації системи соціально-психологічної корекції в практиці роботи. Що стосується власне змісту процесу оптимізації, то виходячи з означеного, він може бути розглянутий у виді сукупності таких операцій: визначення оптимального набору технік і методик, що забезпечують необхідний рівень прогностичності діагностичних процедур. Чим більша кількість оцінюваних параметрів, які ми можемо врахувати в дослідженні особистості, тим більше розширюється спектр можливості психокорекційної роботи. Проте одночасно сама процедура оцінювання стає все більш і більш складною, громіздкою, тобто звужується спектр реальної можливості. Отже, стоїть завдання визначення оптимального набору оцінюваних параметрів на підставі теоретичного аналізу існуючих експериментально-психологічних теорій; визначення способів оцінювання кожного з виділених параметрів, які приводили б до екстремального значення вихідних показників. Іншими словами, йдеться про вибір і оптимізацію методичних засобів оцінки показників адаптаційного потенціалу особистості зрілого віку. Методичні засоби (тести) повинні повною мірою задовольняти базовим психометричним вимогам, що висуваються до психодіагностичного інструментарію (дискримінативності, надійності, змістовної та прогностичної валідності і ін.); формування об'єктивного зовнішнього критерію успішності

соціальної адаптації. Оцінка ефективності діагностико-корекційної діяльності з особами, що мають суїцидонебезпечні стани здійснюється на основі аналізу повторних психодіагностичних даних. Окрім цього можуть використовуватися метод спостереження і метод експертних оцінок; узагальнення і систематизація одержаних в ході дослідження даних, формулювання теоретичних висновків і розробка практичних рекомендацій з оптимізації системи корекції суїцидонебезпечних станів, що припускають вдосконалення методологічних принципів, методичних засобів і організаційно-психологічних умов цієї практики.

Таким чином, визначивши мету, зміст і критерії оптимізації програми соціально-психологічної корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку ми бачимо цілісну модель соціальної адаптації таких осіб. Оптимізація системи корекції суїцидонебезпечних станів є структурно-логічною конструкцією взаємопов'язаних компонентів (цілей, завдань, основних напрямів, критеріїв оптимізації, технологій оцінювання, алгоритму здійснення психодіагностичних і психокорекційних процедур, сил і засобів), приведення якої у відповідність до реальної практики забезпечує підвищення якості роботи на користь попередження і профілактики суїцидонебезпечних станів особистості. Її апробація, з одного боку, дозволила більш продуктивно використовувати потенціал діагностичних і корекційних сил і засобів. З іншого боку, використання оптимізованої технології дало можливість корекції суїцидонебезпечних станів та соціальній адаптації особистості зрілого віку.

Висновки. Проблему оптимізації системи корекції суїцидонебезпечних станів особистості зрілого віку, в інтересах якісної і професійної допомоги, неможливо розв'язати у відриві від аналізу функціонування структурних елементів всієї системи соціально-психологічної допомоги.

Висока ефективність соціально-психологічної роботи з таким контингентом досягається при дотриманні таких умов: наукової обґрунтованості принципів, критеріїв і методів психодіагностики і психокорекції; визначеної послідовності (етапності) діяльності; правильної організації проведення діагностико-корекційної діяльності, що включає необхідне планування, матеріально-технічне забезпечення, а також підготовку фахівців, які володіють методами діагностики і корекції, достатніми для надання професійної допомоги.

Література

1. Холмогорова А. Б. Теоретические и эмпирические основания интегративной психотерапии расстройства аффективного спектра: дис. ...д. психол. наук: 19.00.04. М., 2006. 453с.
2. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени. М.: Академический проект, 2007. 287 с.

3. Ялом И. Теория и практика групповой психотерапии. СПб.: Питер, 2000. 640 с.

4. Peirce R. S. Longitudinal model of social contact, social support, depression, and alcohol use. *Health Psychol.* 2000. №19 (1). P. 28–38.

References

1. Holmogorova A. B. (2006) *Teoreticheskie i jempiricheskie osnovanija integrativnoj psihoterapii rasstrojstva affektivnogo spektra [Theoretical and empirical foundations of integrative psychotherapy of affective spectrum disorder]:* dis. ...d. psihol. nauk: 19.00.04. M. 453s. [in Russian].

2. Jung K. G. (2007) *Problemy dushi nashego vremeni. [Problems of the soul of our time]*. M.: Akademicheskij proekt. 287 s. [in Russian].

3. Jalom I. (2000) *Teorija i praktika gruppovoj psihoterapii. [The theory and practice of group psychotherapy]*. SPb.: Piter. 640 s. [in Russian].

4. Peirce R. S. (2000) Longitudinal model of social contact, social support, depression, and alcohol use. *Health Psychol.* №19 (1). R. 28–38. [in English].

Kovanda O.V.

PRINCIPLES OF CONSTRUCTION OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL PROGRAM OF CORRECTION OF SUICIDAL STATES OF ADULT PERSONALITY

The article shows that the transformational changes occurring in different spheres of social life, environmental and economic disadvantage, social instability increase the requirements for a mature person, its successful social adaptation and increase the risk of suicidal states of a mature person. The individual-psychological features of a mature person in such states are determined by the dynamic interaction of the psychological factors of the two species. Common psychological factors are associated with individual psychological resources of stress resistance; the degree of manifestation of these factors determines the tendency to psychosomatic way of responding to psycho-traumatic situations. The effect of specific psychological factors is limited by the individual-psychological features in particular suicidal conditions. The complexity of the phenomena under study has shown the inadequacy of reducing, simplifying causal explanatory models of suicidal conditions. Investigations of socio-psychological factors and mechanisms of emergence of suicidal states of a mature person should be carried out using systematic conceptual constructs, which take into account the diversity and richness of the phenomena under consideration. Socio-psychological program for the correction of suicidal states of the adult personality is based on the principles of systematic, differentiated forecasting, dynamism and perspective and consisted of diagnostic, formative-restorative, control blocks with the

use of cognitive-behavioral reflexion, mechanism and focus. In this case, the tasks of integrative psychotherapy and prevention of suicidal states of a mature person were solved at the personal level (the development of emotional self-regulation skills through the gradual formation of reflexive ability; transformation of dysfunctional personal settings and beliefs; emotional life); at the family level (elaboration (comprehension and response) of traumatic life experiences and events of family history); at the interpersonal level (training of scarce social skills, developing the ability to have close trust relationships, expanding interpersonal relationships).

Key words: *personality, adulthood, suicidal conditions, social and psychological correction.*

Кованда Оксана Володимирівна – здобувач кафедри практичної психології та соціальної роботи, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля;

Covanda Oksana – candidate of the Department of Practical Psychology and Social Work, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University.

УДК 159.923

DOI: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2019-50-3-1-134-144>

Кононенко О.І.

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ НА ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

ORCID: 0000-0001-8676-7410

Середовище і умови військової діяльності пред'являють досить жорсткі вимоги до особистості молодої людини, покликаного на військову службу. Проблема розвитку особистості збройного захисника вітчизни на тлі досить складних соціально-економічних перетворень і реформування суспільства. Питання ефективності підготовки майбутніх офіцерів та виконання військових обов'язків постає актуальним в сучасному українському суспільстві. Отже зростає необхідність в створюванні умов реалізації перспективних можливостей досягнення професійного еталону. Особливості військової служби в сучасних умовах зумовлені низкою зовнішніх (соціально-економічне реформування суспільства) і внутрішніх (реорганізація армії в умовах її різкого скорочення) причин.

Сучасний офіцер для виконання поставлених завдань повинен мати високий рівень компетентності, сумлінність, бути результативним, повністю віданим військовій справі, ототожнювати себе з військовою організацією в цілому.